

Direnç, Onur ve Dahası

Disiplinlerarası Bakışla LGBTİ

Editör
ARAS ONUR

Direnç, Onur ve Dahası

Disiplinlerarası Bakışla LGBTİ

Editör

ARAS ONUR

Fikir ve Sanat Atölyesi Derneđi (FİSA) Yayınları

Başta ihtiyaç sahibi öğrencilere burs sağlanması olmak üzere eğitim ve kültür hayatının her yönden geliştirilebilmesi amacıyla Ocak 2015'te kurulan ve dezavantajlı gruplara odaklanan Fikir ve Sanat Atölyesi Derneđi tarafından kültürel, bilimsel ve sanatsal eser üretiminin desteklenmesi için Mart 2017'de kurulmuştur. Öncelikli olarak akademik ve bilimsel eserlerin yayımlanması, paydaşlara ve sivil toplum kuruluşlarına ulaştırılması ve yaygınlaştırılması konusunda faaliyet göstermekte olan FİSA Yayınları kâr amacı gütmemektedir.

Aras Onur

Ankara doğumlu okuryazar. Bin dokuz yüz seksen sonrası kuşağın üyelerinden. Kolejli, Uluslararası Bakalorya mezunu ve Mekteb-i Mülkiyeli. Mürekkep ile öğrenci gazetesi köşelerinde yayımlanan yazılarında tanışan yazar, bir yayın grubu bünyesinde redaktörlük ve yayın yönetmenliği görevlerini yürüttü; kültür-sanat dergilerinde yazdı. 2015-2016 yıllarında Karşı Gazetede başyazar olarak yer alan ve PEN Uluslararası Yazarlar Derneđi İngiltere Merkezi üyesi olan Aras Onur, yazarlık faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürüyor.

FİSA Yayınları
Ankara

Vergi Kimlik No: 3870585216
Yayınevi Sertifika No: 35300
Kütük No: 06-118-040

Kitabın ya da içerdiği bölümlerin herhangi bir derlemede yer alması, kasete okunması, tercüme edilmesi ve benzeri her türlü kullanımı yayınevinin iznine bağlıdır.

Direnç, Onur ve Dahası
Disiplinlerarası Bakışla LGBTİ
ISBN: 978-605-82584-0-2

İlk Baskı: Kasım 2017
Baskı Adedi: 1.000

Editör: Aras Onur
Kapak Resmi: Ayser Çobanoğlu
Kapak Tasarım ve Uygulama: AIK Türkiye

Baskı: MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.
İOSB Ağaç İşleri San. 1357. Sk. 41 Yenimahalle Ankara
Matbaa Sertifika No: 14338

DİRENÇ, ONUR ve DAHASI

Disiplinlerarası Bakışla LGBTİ

Tek Editörlü Derleme

Önsöz

Türk Tabipleri Birliđi tarafından ulusal hakemli dergi statüsünde neşredilen Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisinin cinsel yönelimler hakkında özel bir sayı yayımlaması amacıyla Ocak 2016’da çalışmalarına başladığım *disiplinlerarası LGBTİ inceleme ve araştırmaları derlemesinin* odağının genişlemesiyle bağımsız bir ürüne dönüşmesinden kıvanç duyuyorum.

LGBT görünürlüğünün gün günden arttığı batılı yaşamda, başta medenî haklarda ve ayrımcılık/nefret karşıtı düzenlemelerle günlük akışta “ilerleme” izliyor olsak da yurdun *olağanüstü koşulları* altında bilhassa örgütlü hareket ve toplumsal temsil bakımından geriletme/sindirme arzusunun açıkça okunabildiği zamanlardan geçiyoruz. Dezavantajlı grupların güçlenebilmek şöyle dursun giderek zayıfladığı böylesi dönemlerde sosyal politikaların irdelenmesi; örgütlenmenin, direncin ve olası kazanımların ölçümlenebilmesi; dahası *–aslen hepsinden öncelikli olarak–* farklılığın ve bilinçli yaklaşımların güçlendirilebilmesi için saf tutmak gerektiği açıktır.

Hiç kuşku yok ki içine doğduğumuz ve nefesimiz yettiğince varoluş savaşımı vermeye çalıştığımız anamalcı (*kapitalist*) düzenin sözüm ona hoşgörü payları yaratarak lütufta bulunduğu alanlara sıkışıp kalmanın nedenlerini ve çıkış yollarını aramak işten bile değil. Gönül ferahlığından, maneviyattan, akıl ile yürek arasındaki kopukluktan, hatta “*yaratılanı yaratandan ötürü sevmekten*” dem vuran söylemlerin birçoğu yalnızca bireyleri değil; duruşları, fikirleri, ekosistemi ve hatta tahakküm altına alamadığı her nevi cansız varlığı bile ötekileştirmekten, nefrete konu etmekten, tehdit algısına kurban vermekten imtina etmediğinde somut, nesnel ve bilimsel tespitlere daveti insanlık görevi olarak kabul etmeliyiz. Tam da bu şiarla ağaca, kuşa, metruk bir mağaranın binlerce yıllık oyuğuna aşkla bağlanabilmenin erdem kabul edilmesine karşın hemcinsine âşık olanların hangi sürer-durumlar için tehdit olarak algılandığını kendimize sormalı; tercih kavramına yaptığımız atıfların altını kurcalamalı; *örnek* hayatlarla ilişkin tanımlarımızı gözden geçirmeli; belki de en önemlisi, benzeşmediklerimize karşı palazlanan tahakküm güdümüzü deşmeliyiz. Bu sorgulamaları katetmediğimiz sürece LGBT bireylerin emek hayatında maruz kaldığı hukuksuzluklara, toplumsal ayrımcılığa ya da temel sağlık hizmetindeki yoksunluklarına; özcesi hatırlanması için yazılı teyide muhtaç olduğumuz yaşam hakkına ilişkin ancak sınırlı eleştiri hakkımız olabilir.

Bizler bu kitabı hazırlarken öncelikle kendimize sormamız gereken soruları, ardından Türkiye özelinde sürer-durumları ve muhtemel çıkış yollarını kaydetmeye çalıştık. Sosyoloji, hukuk, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, gelişim psikolojisi, tıp, iletişim ve klinik psikoloji disiplinlerinden toplam on bölümün yer aldığı derlemede özellikle çalışma ekonomisi, sosyal antropoloji ve pazarlama disiplinlerini temsil eden makalelere yer verilememiş olması bir eksiklik

olarak not edilebilir. Bu alanlara da dokunan bölümlerle zenginleştirilecek yeni yayınlar için referans kaynağı olabilmeyi umuyoruz.

Yukarıda içine doğduğumuz anamalcı ve “ilerleme” gösteren batılı yaşamlardan söz etmişken bu kitabın Türkiye özelinde hazırlandığını bir kez daha anmakta fayda görüyorum. Evrensel bir bakışla yaklaşmak gerektiğinde anamalcı düzenin aslında kendi bekası için pek çok özgürlük payı tanıdığını ve doğası itibariyle çoğunluğun hegemonyasına direnç göstermesi gereken LGBT hareketinden bile nemalanabilecek pazarlar, tüketim alışkanlıkları ve oyun kuralları yarattığını söylemek yanlış olmazdı. Bu bağlamda anamalcı ve yayılcı düzenin samimiyetini evrensel ölçütte değerlendirebilmek; sol ideolojinin bile tutarsızlıklar ve bocalamalar yaşadığı, Marks’ın LGBT konusunda bir söz söylemeden ölmüş olması nedeniyle fikir ayrılıklarına düştüğü günümüz sosyalizmini de zülfü yâre dokunarak okuyabilmek gerektiğine inanıyorum.

Son olarak, şiddete maruz kalan her bir birey, yerle yeksan edilen her değer, metalaştırılan beher kültür mirasımız ya da açlığa mahkûm bırakılan canlılarda olduğu kadar çekilemeyen her travma filminde, yayımlanamayan her *homoromantik* öyküde, gerçekleştirilemeyen her yürüyüş veya konuşulamayan her sohbetinde de her birimizin sorumluluğu olduğunu eklemek isterim. LGBT olmak ya da LGBT dostu olmak; ayrımcılığa maruz kalmak ya da ayrımcılık karşıtı olmak; sömürülmek ya da sömürüye karşı durmak, insan olmaya yaraşır bir hayatın onurunu koruyabilmeye yetmiyor. Her birimizin daha yapacak çok şeyi, söylemesi gereken çok sözü var!

Aras Onur

Kasım 2017, Ankara

*Başta emekleri ve gösterdikleri sabır için **değerli yazarlarımıza**; fikre vesile olduğu için TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi Editörü ve saygıdeğer dostum **Tbp. Levent Koşar'a**; düşünsel ve manevî desteklerini esirgemeyen **Neslihan Karanfil, Caspar Hanak, Umut Güner** ve **Hasan Özmermer'e**; sıcak ve yardımsever yaklaşımları için Sivil Düşün AB Programı ekibine şükranla...*

İçindekiler

Değer Hiyerarşisinde Başarıyı Yücelten Aile Yapısının LGBTİ Bireylere Tuzakları <i>Zuhal Yeniçeri</i>	17
Bir Suç Olarak LGBTİ Olmak ve Toplumsal Özür <i>Ceyda Kulođlu</i>	33
LGBTİ Bireylerin Toplumsal Reddediřten Sıyrıлма Süreci: Psikoterapinin Sundukları <i>Yudit Namer</i>	51
LGBTİ Bireylerin Emek Hayatında Karşılaştıkları Eřitsizliđin Hukuksal ve Normatif Eleřtirisi <i>Fırat Söyle</i>	65
Aile Hekimlerinin LGBT Bireylere Dokunuđu <i>Didem Adahan</i>	87
Filmler Üzerinden AIDS Okuması: AIDS, Bir Homoseksüel Hastalığı mıdır? <i>İlgar Seyidov & Beris Artan Özorun</i>	107

Çevre Sorunları ve Savaşta LGBTİ Direncinin Nedenleri Üzerine Okuma <i>Bürge Koç</i>	131
Türkiye’de Nefes Almak (mı?): Mülteci ve Sığınmacı LGBTİ Bireyler <i>Okan Cem Çırakoğlu & Gözde Altınel Baysal</i>	149
İbne’nin Yetersizliği: Direnç Kırıcı Olarak LGBT Kimliği <i>Aras Onur</i>	169
Erkek Egemen Toplumun Kumpaslarından Çıkış Yolları: Toplum(sal Cinsiyet ve Ötekileştirme) Kısacasında Çocuk ve Gençler <i>Ebru Ergin</i>	183

İbne'nin Yetersizliği: Direnç Kırıcı Olarak LGBT Kimliği

Aras Onur

Yazar ve STK Lideri

Midilli Adasının Eski Yunan'daki ismine atıfta bulunarak Lesboslu kadın şair Sappho'yu çağrıştıran Lesbos sözcüğü, zamanla erkek egemen örüntüye karşı eleştirel ürünleriyle öne çıkan şairi anmakla kalmayıp anlam genişlemesine uğrayarak kadın eşcinselliğini kapsayacak biçimde kullanılmaya başlamıştır.¹ 1800'lü yıllarda yaygınlığa ulaşan bu anlam genişlemesi, milattan önce 7 ila 5. yüzyıllar arasında yaşayan Sappho'dan esinlenmiş olsa da hemcinsiyle sevişen ilk kadının kim olduğunu bilmediğimiz gerçeğini değiştirmemektedir. Tıpkı istersek tarih öncesine dek yansıtılabileceğimiz erkek eşcinselliğinin ilkin nasıl, nerede ve kimler arasında ortaya çıktığını bilemeyeşi-

miz gibi. Ne var ki ilk örneklerini ya da toplumdaki ilk karşılıklarını ayıklayıp çıkaramıyor olsak da herhangi iki insan arasında kurulan duygusal, tensel ya da zihinsel bir etkileşimin zamanla görünür, yaşanabilir, söz edilebilir yani topluluk içerisinde deneyimlenebilir olmasının doğal sonucu olarak isimlendirme ihtiyacının belirmiş olmasını yadsımamalıyız.

Bilişsel şemamız, herhangi bir dışsal uyarıyı bir diğerinden ayırt ederek işlediğinden yaşamsal fonksiyonlarımızı, tepki ve davranışlarımızı şekillendirebilmektedir. Tam da bu ayırt etme işlemi, zihnimize sınıflandırmalar yapma temeline dayanmaktadır. Örneğin tehdit olarak kabul edilecek uyarılarla tehdit sayılmayacak uyarıları tanıyabilme yeterliği, bu sınıflandırma yetisinin ürünü sayılabilir. Aksi halde bir bıçak ile bir yaprağı, bir aslan ile bir sazı ya da tırnak ile tırpanı birbirinden ayıramayan zihinsel işlem süreci, insanın karşı karşıya kalabileceği her uyarıya aynı mesafede kalarak şema oluşmasına imkân tanıyamayacağından işlevselliğini yitirir.

Bilişsel şemanın oluşabilmesi için gereken sınıflandırma yetisi, iletişim kurabilir hale gelen insanın en temel aracı olan dil ve dilin temel bileşenlerinden sözcükler ile etkileşim halindedir. Bir sözcüğün ifade ettiği anlam bilişsel şemamızda yer edinirken şemada henüz adı konmamış bir anlam da sözcük/deyişle vücut bulduğunda bütünlük kazanır. Bu etkileşim sağlıklı ve bütünselliğini koruyarak çalıştığında zihinsel kavrayış tutarlılığını yitirmezken aynı anlam ya da kavrama birden fazla sözcüğün iliştilerilebileceğinin farkına varılmaması halinde toplumsal şizofreniye kadar uzanabilecek bir yanılsamaya meydan bırakabilir. Bu sava

konuyu dağıtmadan açıklık getirmek gerekirse “iki ayrı dilde aynı anlama gelen iki sözcüğü kaydetmiş bir zihnin iki ayrı kavramı bildiğini zannına kapılması, şemasına katkı sağlamaz,” demek yanlış olmayacaktır. Nesneye *bardak* (Tr), *glass* (İng), *tasse* (Fr) ya da *taza* (İsp) diyebilmek, zihnimizdeki bardak temsili için yüklediğimiz anlam, kavram ve çağrışımlarını zenginleştirmez; yalnızca etiketlenebilme seçeneklerini artırır. Ne ki tek nesneyi dört farklı sözcükle isimlendirebilen bir zihin, dört farklı kavrama hâkim olduğu zannına kapıldığında biçimin özü belirleyebileceği ve işlevselliğini yitiren bir sınıflandırma riski ortaya çıkar.

Öyleyse Lesbos’tan bu yana geçen yüzlerce yılda biz ibnelerin zihinlerde hangi atıflarla temsil edildiği kadar nasıl etiketlendiğinden dem vurmak yanlış olmayacaktır. Zira kendi hareketi içindeki isim ve sözcüklere odaklanarak özdeki düşünce ve savdan uzaklaşma riski, en çok LGBT hareketinin sorunsalı olabilir.

Gerekçesi ilerleyen bölümlerde açıklanacak olsa da burada belirtmek isterim ki makalede *ibne*, *kuir* ve *LGBT* sözleri, başka bir sözle ayrıştırılarak kullanılmadıkları sürece birbirlerinin ve *LGBTQQPIIGAA+* kısaltmasının yerine kullanılacaktır.

Buraların İbnesi Kimse Çıksın Ortaya

Eşcinsellik, sözcüğün yapısından da anlaşılacağı üzere cinsel yönelimi tarif eden bir anlam içermektedir. Herhangi bir bireyin hemcinsiyle cinsel ilişki kurabilmesini kaynak kabul eden bu sözcüğün, tarihsel sü-

i “*Lesbian, gay, bisexual, transsexual, transgender, queer, questioning, pansexual, intersex, intergender, gender-fluid, asexual, and allies*” sözcüklerinin baş harflerinden oluşan kısaltma.

reçte siyasal ve sosyal duruşa ilişkin atıflara genişleme gösterdiğinde yetersiz kaldığını tahmin edebiliriz. Bu genişleme, bireylerin salt hemcinsleriyle sevişebilmesinin siyasal ve sosyal sonuçlar doğurmasından kaynaklanmaz. Zira örneğin bir erkeğin, bir erkek tarafından sevilme arzusu hissedip de tensel olarak kadınlarla cinsel ilişki kurabiliyor olması, kişiyi “eşcinsel olarak tanımlamaya” yetmeyeceği gibi “eşcinsel olarak tanımlamamaya” da yetmez. Öte yandan duygusal olarak karşı cinsinden etkilenen birinin hemcinsiyle cinsel ilişki kurması, cinselliğinin sözcük anlamıyla eşcinsel olarak etiketlenebilmesine olanak tanısa da geniş anlamıyla eşcinsellik tanımına sığdırılamaz. Hal böyleyken eşcinsel (*homoseksüel*) sözcüğünün uğradığı genişlemenin kaçınılmaz olmasını yadsımamalıyız.

1960’lardan itibaren heteroseksist söylemin dışında konumlanan tüm cinsel ve duygusal yönelimleri ifade etmek için kullanılan gey sözcüğü, sözcük anlamı itibariyle mutlu, umursamaz, gösterişli gibi tanımlardan beslenerek geniş karşılık bulmuştur. Ne var ki bu sözcüğün zamanla erkek eşcinseller tarafından benimsenmesi, isimlendirme yetersizliklerini doğurmuştur.

Erotik, duygusal veya sosyal olarak heteronormatif sınırları reddeden bireyleri tarifte gey sözcüğün yetersiz ya da kısıtlı kalmasıyla birlikte dolaşıma giren, benimsenen ya da türetilen yeni isimlerin doğması kaçınılmaz olmuştur. Ne var ki bu isimlendirmelerin mevcut bir kültür ya da alt-kültürü taşımak ya da geleceğe aktarılacak bir yenisini oluşturmaktan çok “bireyin kendini harici bir bakışla, bir başkasının gözünden ne olduğu veya ne olmadığını etkiletmesi” olarak tezahür ettiği söylenebilir.

Shayegan zihnini buna benzer durumlara ilişkin gerekçelendirmesini “(...) çünkü düşüncemin eğilimi karşılaştırmalar, zaman ve mekân uyumları arama yönündedir. Ne yaparsam yapayım karşılaştırmalı bir dünyada ilerlerim; artık kendi kendine yeten kapalı bir dünyada yaşamamaktayım; haberim olmadan maruz kaldığım etkiler yoluyla da olsa, başkası tarafından uyarılmaktayım,” diye özetlemektedir.² Öyleyse Lesbos’tan lezbiyen’e esinlenen isimlendirme, *gey* sözcüğünün de bir kimlik özelinde anlam daralmasına uğramasıyla birlikte pekâlâ yeni kimlikleri doğurabilecektir.

Parçası olsun ya da olmasın, bireyin içine doğarak hâlihazırda maruz kaldığı heteronormatif kabullenişlere sığmıyor olması, toplumsal bir varlık olarak duruşunu isimlendirme ihtiyacı açısından varoluşsal bir dayanaktır. Zira zihin, toplumsal dokunun yapıtaşı olma yoluyla beden bulan insana, o dokunun içinde münhasır kalabileceği yekpare bir hücre olabilmeyi de öğretir. Baskınlığı su götürmez olan heteronormati- vite içinde bu otonominin sağlanabilmesi için bireyin kendini koparmadan ayrışarak var olabilmesinin belki de birincil yolu kimliğini isimlendirmesi olacaktır.

Gey ve lezbiyen sözcüklerinin kısaltması olan GL, yirminci yüzyılın sonlarında yaklaşık yirmi sene boyunca bu varoluşsal ayrışmanın jeneriği mahiyetinde kullanılmıştır. Kendini heteronormatif değer algısından ayırıştıran bireyler, Kuir Kuramının ortaya çıkmasının ardından bir şemsiye mahiyetinde bu sözü kullanmaya başlamış olsa da kuir (*queer*) sözcüğünün her dilde karşılık bulamaması ya da günlük dilde yeterince kabul görememiş olması nedeniyle biseksüel ve transseksüel bireyleri de kapsayan LGBT kısaltması rağbet

görmüştür. Gerek Türkiye’de gerekse dünya genelindeki pek çok ülkede halen LGBT teriminin en sık kullanılan kısaltma olduğu söylenebilir.

Türkiye Türkçesine temelde erkek eşcinselleri, hatta tensel ilişkide pasif rol edinen erkek eşcinselleri ifade etmek için bir aşağılama sözü olarak yerleşmiş olsa da *ibne* sözcüğü, halk arasında LGBT teriminin yerine kullanılan geçişken bir söz haline gelmiş sayılabilir. *İbnenin* bir hakaret ya da aşağılama sözcüğü olmadığına dair sav, kendini bu grubun içerisinde tanımlayarak LGBT hareketi içerisinde faaliyet gösteren aktivistlerin söylemleriyle görünürlük kazanmaktadır. Tam da bu nedenle kuir, LGBT ve cinsiyetten bağımsız olarak *ibne* sözlerinin, birbirlerinin ve en geniş anlamda heteroseksizm harici tüm duruşların yerine kullanılmasında sakınca olduğu söylenemez.

Her ne kadar LGBT kısaltmasının geçişken bir ifade haline geldiği belirgin olsa da bu kısaltmaya sık sık LGBTİ olarak rastlanması şaşırtıcı değildir. Zira bilimsel açıklamasıyla “üreme ve cinsel uzuvlarda anomali sahibi” anlamına gelen ve anomali(!) göstermeyen diğer bireyler gibi eşcinsel, biseksüel ya da heteroseksüel yönelimleri bulunan bireyleri tanımlamak amacıyla kullanılan *interseks* sözcüğünün kısaltmasının, son yıllarda LGBT kısaltmasına eklendiği görülmektedir.

Hal böyleyken bireyin erotik(cinsel), duygusal ve sosyal yönelimlerini heteronormatif kabullerden ayırıştırarak için kullanılan LGBT kısaltmasına bu yönelimlere atıfta bulunmayan, anatomik/fizyolojik bilgiye ait bir sözcüğün eklenmesiyle birlikte uzamaya aday LGBT kısaltması, artık bir(-er) kimlik sözcükleri kısaltması-

na doğru evrimleşmeye başlamıştır. Bu kimlik tanımlamaları, LGBT bireyler içinde de yeniden kıyaslama ve ayırmaya yol açabilecek bir zemin hazırlamıştır.

“Ve kendimi başkalarının gözüyle görme kaygısı o kadar kuvvetlidir ki, yargılarımın aldıkları biçimlere o kadar yer etmiştir ki bütün geçmişimi dışarıdan gelen ölçütler ışığında yeniden değerlendirim.”²²

Hücresi olduğumuz aynı dokunun içinde, yanı başımızdaki başka bir hücreyle kıyaslanarak artık o hücrenin de dışsal bir konum aldığı kimliklenme sürecine girdiğimizde bu kez doku içi ayrışmalar yaşanması şaşırtıcı sayılamaz. Örneğin bu makalenin hazırlık sürecinde yaptığım araştırmada karşıma çıkan *gender-fluid* (geçişken cinsiyet kimliği), LGBT hareketinin içinde ayrışarak kendi hal tanımını, jeneriğini ve hatta yedi renkli evrensel temsilden bağımsız kendine özgü sembolünü oluşturmuş bir kimlik olarak fark edilmiştir. Bu fark ediş, hareketin içinde yer alan bir birey olarak kişisel cehaletimden mi kaynaklanmaktadır, yoksa hareketin kendi içinde ayrıştığı kimliklerin çeşitlenmesinin önü alınamaz bir noktaya varması nedeniyle işlevselliği tartışılacak hale gelmesine mi dayanmaktadır; burada kanaat getirmek güç olsa gerek.

Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, travesti, *transgender*, kuir, sorgulayan, panseksüel, *interseks*, *intergender*, geçişken cinsiyet kimliği, aseksüel ve fazlası anlamına gelen LGBTTQQPIIGAA+ etiketi, heteroseksist yönelimin dışında kalan tüm yönelimleri ifade etmekten çıkıp kendi içinde kimlik ayrışmasına doğru yol almaktadır.

Bu bağlamda, daha önce anılan bardak benzetmesine atıfta bulunmak gerekirse, varlığı ve yaşam hakkı reddedilen “bardağın” isimlendirilmesi ile bardakların hangi amaçlara mahsus olduğunun ayrıştırılması için farklı alt isimlerle sınıflandırılması aynı amaca hizmet etmemektedir. Aksine bu fazla detaylandırılmış isimlendirme, “bardağın” varoluş savaş ve sancısının odağını heteronormatif dışsallıktan kendi içindeki kapalı devre komüne çevirme tuzağını taşımaktadır. Hâlbuki her toplu girişimin alt kimlikler oluşturup ayrışarak sosyal bir çevreye hapsolmesinin, hedeflerinden uzak düşüreceği açıktır.

Burada ayrıntıda boğulmadan bir örnek vermek gerekirse biseksüellik ile panseksüelliğin nasıl ayrıştığına bakılabilir. Erotik ya da duygusal olarak hem hemcinsiyle hem de karşı cins mensuplarıyla ilişkilenen bireylere biseksüel adı verilirken her türlü cinsel yönelim sahipleriyle ilişkilenebilen bireylere panseksüel tanımlaması yapılmaktadır. Bu ayrım gözetildiğinde kadınlarla da ilişki kurabilen bir kadının doğuştan bir erkekle ilişki kurması biseksüellik, transseksüel bir erkekle ilişki kurması ise panseksüellik tanımına girecektir ki tümüyle kişisel ve şahsa özel bu ayrıntı, LGBT hareketinin toplumsal direnci için hiç de önem arz etmemektedir. Öyleyse bu örnekteki iki kadını farklı etiketlerle birbirlerinden ayırmanın, etiketi toplumsal temsil boyutunda taşımak açısından hiçbir işlevselliği olmadığı gibi isimlendirilen her alt kimlik, direnç kırıcı bir mahiyette risk taşımaktadır. Zira biseksüellik ile panseksüellik, mevcut bir kültür ya da alt-kültürü sürdürme ya da geleceğe aktarılacak bir yenisini oluşturma bağlamında da ayrı değerler

taşımamaktadır. O halde bu farklı isimlendirmenin, kısaca ibne sözünden nasıl bir ayırım yaratacağı tartışılmalıdır.

Direnç kırıcı olma riski taşıdığı ifade edilen bu ayrıştırma, biseksüellik ile panseksüellik ayırımından ibaret değildir. Bir bireyin transseksüel ya da dilimizde tam karşılığı olmayan *transgender* olması, geçişken cinsiyet kimliğine sahip olup olmaması, halen sorgulayan bir zihinsel süreçten geçmesi ya da aseksüel bir kimlik edinmesi de heteronormativiteye karşı dirençte katkısı olacak bilgiler sayılamaz. Kuşkusuz ki bu isimlendirmeler ve hatta henüz ismi konamayan her duruş, bireylerin varoluş biçimleri açısından biricik ve kıymetlidir; ancak heteronormativite ile örgütlü mücadele içerisinde kimlik ayrıştırmalarının kıymet-i harbiyesi yoktur.

Çıkış

Bir taraftan içine doğduğu ve biyolojik olarak sürdürülebilirliği nedeniyle *tek-muteber* atfedilen heteronormatif düzen içerisinde varoluş savaşımı yaşayan, öte taraftan bu savaşımında paydaşlık ettiği hücreler arasında ikinci bir ayrışmaya nesne olan her ibne, sömürü ve yozlaşmadan uzak bir yaşam düzeyine ulaşmaya odaklanmalıdır. Aksi takdirde kendisinin ya da yanındakinin “ne olduğuna” dair sorgulamaya hapsolünmesi açık bir tuzaktır. Görülen ya da maruz kalınan üzerinden ne olduğu veya ne olmadığını sorgulamakta olan birey, direnç kuvvetini bu ayrımı yapmak üzere harcayacağından bu akıl karışıklığının tüketici olmaktan öte gidemeyecektir.

“Çifte yanulsama bu kimlik katılaştırmasının kaçınılmaz sonucudur ve tercümesini bilinçdışı bir Batılulaşma ile kültürel bir şizofrenide bulur (...) İki farklı kaynaktan iki görüntü dizisi alan bir alıcı tahayyül edin. Sonunda ekran üzerinde görüntüler üst üste binecek ve görüntünün netliğini bozacaktır.”³

Heteronormatif yaşamla buna direnç gösteren varoluş arasındaki iki ayrı jargon ve tanımlama ile beslenen ibneler, bir taraftan evlat edinme gibi sosyal yaşamda heteronormativiteden pay almaya çalışmakta, öte taraftansa örneğinin partnerinin eşcinsel mi panseksüel mi olduğu detayını tanımlamaya çalışarak kendi içinde bile ayrışmaya kurban gidebilecektir. Bu koşulda *“ekran üzerindeki görüntünün üst üste binerek”* bozulacağı aşikârdır.

Oysaki Lesboslu kadın şair Sappho'nun doğuştan bir kadına âşık olması ile kendini dişil hissettiği için kadın kıyafetleri giyen birine âşık olması arasında toplumsal temsil bakımından hiçbir fark olmadığı sarihtir. Bilişsel şemamızda bu iki durumu ayırt ederek hareket etmemiz, Sappho'nun olası yatak odası tecrübesine ilişkin bilgi ya da fikir sahibi olmamızın ötesinde karşılık bulamayacaktır.

“İstediğim kadar mazeretler uydurayım, (...) çokuluslu kapitalizm, sömürgeciliğin yıkıcı yan etkileri, (...) emperyalizm (...) beni teselli eden geçici tedbirlerden, dogmacı uykumu daha da derinleştiren müsekkinlerden başka bir şey değildir.”²

Bilişsel şemamızda ayrı haneler açarak etiketleyeceğimiz her bilginin bir diğerinden ayrışmasının, direnç kırıcı olabileceği gerçeğini yadsımamalıyız. Bireyin birey olma sınırları ile örgütlü mücadelenin sınırlarının birbirinden ayrılması, mücadelenin tutarlığı ve verimliliği açısından önem arz etmektedir ki bireysel sınırlar dâhilindeki bir bilginin müsekkin etkisi göstermesinin önüne geçilebilsin.

Kaynaklar

- 1 Most, G. W. (1995). Reflecting sappho. *Bulletin of the Institute of Classical Studies*. (21), 14-31.
- 2 Shayegan, D. (1997). *Yaralı bilinç: Kültürel toplumlarda kültürel şizofreni*. İstanbul: Metis.
- 3 Shayegan, D. (2014). *Melez Bilinç*. İstanbul: Metis.
- 4 Atkins, D. (1998). *Looking queer: Body image and identity in lesbian, bisexual, gay, and transgender communities*. London: Haworth.
- 5 Davies, D. (2012). *Cinsel yönelim*. Pink Therapy.
- 6 Klesse, C. (2007). *The spectre of promiscuity: Gay male and bisexual non-monogamies and polyamories*. Ashgate Publishing.
- 7 *LGBT? LGBTQ? Queer? QUILTBAG? GSM? GSRM?*. (b.t.). 11.06.2016, www.queerumich.com
- 9 Weichselbaumer, D. (2003). *Sexual orientation discrimination in hiring*. Labor Economics.